

Κατὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου ἐ.ε. συνεκροτήθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Ῥουμανίας τὸ Ἀ. Διεθνές Συνέδριον Βυζαντινῶν σπουδῶν. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἔλαβον μέρος 15 Ῥουμᾶνοι (ὁ κ. N. Jorga, καθηγητῆς καὶ πολιτευόμενος, κύριος διοργανωτῆς τοῦ Συνεδρίου, ἔχων ὡς γραμματέα τὸν ὑφηγητὴν Marinesku. ὁ ἀρχιτέκτων Bals, οἱ: Pârwan, Popésku, Moisil, καὶ Bataillon καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, οἱ κοτσόβλαχοι καθηγηταὶ τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου Muruu καὶ Papahagi, ὁ πρότανις τοῦ Πανεπιστημίου Cluj Banescu, οἱ: Henry καὶ Grecu καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Cernauti, ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰασίου Tafrali καὶ ὁ ἀρχαιολόγος Draghiceanu) καὶ 25 ἐν ὄλῳ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐξῆς χωρῶν: δύο ἐξ Ἀγγλίας (οἱ Ramsay καὶ Waring), πέντε ἐκ Γαλλίας (οἱ Diehl, Millet, Brehier, Collinet καὶ Perdrizet), εἰς ἐξ Ἰταλίας (ὁ Pernice), δύο ἐκ Βελγίου (οἱ Gregoire καὶ Graindor), εἰς ἐξ Ἰσπανίας (ὁ Catafalch), εἰς ἐξ Ἀμερικῆς (ὁ Peterson), ἕξ ἐκ Σερβίας (οἱ Vulic, Mantuani, Petcovic, Corovic, Granic καὶ Karaman), τρεῖς ἐκ Τσεχοσλοβακίας (οἱ Murko, Grünwald καὶ Swoboda) δύο ἐξ Ἑλλάδος (οἱ Κουγέας καὶ Σωτηρίου) καὶ εἰς ἐκ Βουλγαρίας (ὁ Filow). Τὴν Ῥωστίαν ἀντιπροσώπευσεν ὁ ὡς πατριάρχης τῶν Βυζαντινολόγων τιμώμενος Kontakof, καθηγητῆς ἤδη τοῦ ἐν Πράγᾳ Πανεπιστημίου, δὲν ἔλαβον δὲ μέρος ἀντιπρόσωποι ἐκ Γερμανίας, Αὐστρίας, Σουηδίας, Ἑλβετίας, Ὀλλανδίας καὶ Δανίας. Ἦτοι ἐν ὄλῳ συνεκρότησαν τὸ Συνέδριον τοῦτο τεσσαράκοντα μέλη.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἤρχισαν τὴν 14ην Ἀπριλίου εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Galea Victoriei Πανεπιστημιακὸν ἴδρυμα Καρόλου τοῦ Α' διὰ λόγου τοῦ Διαδόχου τοῦ ρουμανικοῦ θρόνου καὶ ἔληξαν τὸ ἀπόγευμα τῆς 19ης ἰδίου μηνὸς δι' ἀποχαιρετιστηρίων προσφωνήσεων τῶν συμμεθεξάντων τοῦ Συνεδρίου ἀντιπροσώπων. Ἀπὸ τῆς 20ης μέχρι τῆς 26ης Ἀπριλίου οἱ σύνεδροι ἐξέδραμον σιδηροδρομικῶς εἰς τὰς Ῥουμανικὰς ἐπαρχίας Βουκοβίναν, Τρανσυλβανίαν καὶ Μολδαυίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς χώρας, τυχόντες ἐξαιρετικῶν περιποιήσεων ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν τῶν πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἐστάθμευον.

1.—Ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου. Αὗται διηρέθησαν εἰς δύο τμήματα: τμήμα βυζαντινῆς Ἱστορίας καὶ τμήμα Βυζαντινῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαι-

ολογίας. Εἰς τὸ πρῶτον τμήμα ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἀνακρινώσεις, συζητούμεναι μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν συνέδρων.

Ὁ Ramsay, γνωστὸς διὰ τὰ θεμελιώδη περὶ Μ. Ἀσίας καὶ Ἀνατολῆς ἔργα του, ἀνέγνωσε μελέτην του «Περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἀνατολήν τῷ 641 καὶ τῶν αἰτίων τῆς πτώσεως των τῷ 965». Ὡς αἷτιον τῆς Ἀραβικῆς καταπτώσεως καὶ ἐπανακτῆσεως τῶν ἀραβοκρατηθεισῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπέθεσε, κατὰ τὸν Ramsay, ἡ τόνωσις τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν μεγάλων βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἐγκατεστάθησαν βιημηθῶν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καὶ κατάρθρωσαν ἢ ἀντιστῶσιν εἰς τὰς ἀραβικὰς προσβολάς.

— Ὁ καθηγητὴς Ch. Diehl, γνωστότατος καὶ παρ' ἡμῶν διὰ τὰς περὶ Βυζαντινῆς Τέχνης μελέτας του, ὠμίλησε «Περὶ τῆς Σόγκλητος καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ κατὰ τὸν 7ον καὶ 8ον αἰῶνα». Περιέγραψε τὴν Σόγκλητον τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὰς λαϊκὰς προσφωνήσεις τοῦ Ἰπποδρόμου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Σόγκλητος ἦτο συμβουλευτικὸν σῶμα τοῦ Ἀδιοκράτορος, ἐνίοτε ὁμοῦ ἤσκει καὶ πραγματικὴν ἐξουσίαν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ.

— Ὁ καθηγητὴς N. Jorga ὠμίλησε «Περὶ τῶν Εἰκονοκλαστῶν καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν δοξασιῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς». Κατ' αὐτόν, ἡ εἰκονομαχία εἶνε καθαρῶς πολιτικὸν γεγονός, προελθὸν ἐξ οἰκονομολογικῶν λόγων, δημιουργηθέντων ὑπὸ τῶν μοναχῶν. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο μεταξὺ Ἀθλῆς καὶ μοναχισμοῦ. Ὁ λαὸς κατὰ τὸν Jorga, ἔμεινεν ἀδιάφορος ἀποδείξεις τούτου εἶνε ὅτι δὲν ἔχομεν Συναξάρια ὅμοια πρὸς τὰ δημιουργηθέντα διὰ τοὺς αἱρετικούς· παραπλησίαν κίνησιν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν παρατηροῦμεν εἰς τὴν Κίναν (ἀγῶνα Ἀθλῆς καὶ βουδδιστῶν μοναχῶν) ὁ μωσοουλμανικὸς παράγων εἰς οὐδὲν συντέλεσε· μᾶλλον Μωσοουλμᾶνοι καὶ Βυζαντινοὶ ἐμμήθησαν τὴν κίνησιν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Τὴν γνώμην τοῦ Jorga, κατεπολέμησαν, ὡς ἦν ἐπόμενον, πολλοὶ τῶν συνέδρων.

— Ὁ καθηγητὴς Collinet, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν πρὸ ὀλίγου καὶ ἐν Ἀθήναις, ἀνέγνωσε πρῶτον τὴν ἐπιγραφὴν. «Ἡ κωδικοποίησις τῶν νόμων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατωρθώθη ταχύτερον χάρις εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βηρυτοῦ».

— Ὁ καθηγητὴς Banescu ὠμίλησε περὶ τοῦ Κατακαλῶν Κεκαυμένου καὶ τῆς στρατιωτικῆς του δράσεως· ἐζήτησε δὲ ἢ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τοῦ Στρατηγικοῦ Κεκαυμένος ἐσυγγένευεν ὁπωσδήποτε πρὸς τὸν βυζαντινὸν στρατηγόν.

— Ὁ καθηγητὴς Murnu, (κουτσόβλαχος μετονομασθεὶς ἀπὸ Γεωργιάδης

Murnu), ὠμίλητος περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενεῖας τῶν Κομνηνῶν, τὴν ὁποῖαν δέχεται ὡς καταγομένην ἐκ Βλαχίας ἐπὶ τῇ δόξαι μαρτυρίας τοῦ γνωστοῦ Ἰουδαίου περιηγητοῦ Βενιαμὴν ἐκ Τουδέλα. Εἰς τὸν Murnu ἐδόθη ἡ δέουσα ἀπάντησις καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου καθηγητοῦ κ. Κουγέας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ρουμάνων καθηγητῶν Banescu καὶ Jorga.

—Τέλος ὁ καθηγητῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου κ. Σ. Κουγέας ὠμίλησε «περὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι». Ἀφοῦ ἐξέβηκε τὴν κατάστασιν τῶν βυζαντινῶν μελετῶν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν α! καὶ β! γενεάν τῶν μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν λογίων (ὠμίλησας περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σάβα, τοῦ Μουστοξόδη, τοῦ Πασπάτη, τοῦ Σακελλίωνος, τοῦ Λάμπρου, τοῦ Κεραμέως, τοῦ Πολίτη, τοῦ Χατζιδάκη κ.λ.π.) ὠμίλησε λεπτομερέστερον περὶ τῶν σημερινῶν ἐργασιῶν καὶ προσπαθειῶν τῶν Ἑλλήνων λογίων καὶ τοῦ Κράτους ὑπὲρ τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Εἶπε τι γίνεται διὰ τὴν ἔρευαν τῆς μεσαιωνικῆς γλώσσης, διὰ τὰ κείμενα, διὰ τὴν λαογραφίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν, τὴν σφραγιδολογίαν, ἰδίᾳ δὲ ἐνδιέτριψεν εἰς τὰς περὶ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον ἐργασίας τῶν Ἑλλήνων νομικῶν, τῶν ὁποίων ἐξεῖρε τὴν σπουδαιότητα. Ἐν τέλει ἐτόνισεν ὅτι μόνον διὰ διεθνοῦς ἐργασίας θὰ φωτισθῶσι τὰ μεγάλα ἱστορικὰ προβλήματα τοῦ Βυζαντίου, διέγραψε τὰ προβλήματα ταῦτα καὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἡ διαπραγματεύσις αὐτῶν ὀφείλει ἀσφαλῶς ν' ἀπασχολήσῃ τὰ προσεχῆ συνέδρια. Ὡς τοιαῦτα ἀνέφερε: τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων, τῶν ἐγγράφων, τῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον, τὴν οὐνταξιν καταλόγων καὶ λεξικῶν καὶ κατέληξεν εἰς τὴν θεθαίωσιν ὅτι εἰς τὴν ἐπιλοσιν τῶν προβλημάτων τούτων εἶναι πρόθυμος νὰ συμβόλῃ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών της.

Εἰς τὸ β' τμήμα τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας καὶ καὶ Φιλολογίας, ὠμίλησαν οἱ ἑξῆς :

—Ὁ καθηγητῆς τοῦ ἐν Clermont τῆς Γαλλίας Πανεπιστημίου Brehier, ἀνέγνωσε μελέτην τοῦ «περὶ τῶν εἰκονογραφικῶν ἀναγλύφων τῶν Βυζαντινῶν Ναῶν»· συμπέρασμα τῆς μελέτης του ἦτο ὅτι ὁ περιορισμὸς τῶν ἀναγλύφων προέρχεται κυρίως ἐνεκα ἀρχιτεκτονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν λόγων, εὐχὴ δὲ ἐνεκα θρησκευτικῆς τιμῆς ἀπαγορεύσεως.

—Ὁ καθηγητῆς G. Millet, ἐπίσης γνωστότατος παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἐν Μοστρᾷ ἐργασιῶν του, ὠμίλησε «Περὶ τῶν νομισμάτων τῶν βυζαντινῶν κομμερτσιάρων»· ἀνέλεος τὸ βυζαντινὸν φορολογικὸν σύστημα καὶ τὴν

ὀηροσίαν τῶν κομμερτσιῶν καὶ ἤρμηγευσε τὰ ἀπὸ τοῦ 6ου αἰῶνος νομίσματα αὐτῶν, ὡς ἔχοντα πρωτότερον χαρακτῆρα.

— Ὁ γηραιὸς πατριάρχης τῶν βυζαντινολόγων Ῥώσος Kontakof, γνωστότατος εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον διὰ τὰς θεμελιώδεις περὶ Βυζαντινῆς Τέχνης ἐργασίας του, ὠμίλησε «Περὶ τῆς ἐνδομασίας τῶν Βυζαντινῶν» ἤρμηγευσε τὰ βυζαντινὰ ἐξωτερικὰ ἐνδόμενα καὶ ἰδίᾳ τὸ σαραμάγκιον, ὅπερ ἐδέχθη ὡς εἶδος τι χλαμῆδος.

— Ὁ Ἴσπανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχιτέκτων Catafalch ἀνέγνωσε μελέτην τοῦ «Περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μολδαβίας», ἣν ἐδέχθη ὡς ἓνα κλάδον τῆς ρωμανικῆς σχολῆς (προσαγαγῶν παραδείγματα μνημείων Λομβαρδίας, Καταλωνίας κ. ἄ.) μέσῳ τῆς Ῥωσσίας διαδοθεῖς εἰς Ῥουμανίαν.

— Ὁ Ῥουμάνος ἀρχιτέκτων Bals ὠμίλησε «Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Μολδοβλαχικοῦ τρούλλου», ὃν δέχεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Catafalch ὡς διαδοθέντα ἐν Ῥουμανίᾳ ἐξ Ἀνατολῆς καὶ μάλιστα ἐξ Ἀρμενίας, κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Strzygowski.

Ὁ καθηγητὴς Henry, ὠμίλησε «περὶ τοῦ πρωτοτέπου τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Βουκοβίνας ἐν σχέσει πρὸς τὴν παραδεδομένην Βυζαντινὴν Ζωγραφικὴν», Κατ' αὐτόν, αἱ τοιχογραφίαι τῆς Βουκοβίνας δὲν εἶνε δοολικαὶ μιμήσεις τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. καθόσον καὶ ἡ διάταξις καὶ ὁ πλοοτισμὸς τῶν θεμάτων των εἶνε διάφορος.

Οἱ καθηγηταὶ Perdrizet καὶ Grabar, ὠμίλησαν «περὶ τῶν προτύπων τῆς Κρητικῆς Σχολῆς ἐν τῇ Βυζαντινῇ Ζωγραφικῇ». Κατ' αὐτούς, ἡ λεγομένη Κρητικὴ Σχολὴ ἡ ἀναπροχθεῖσα εἰς τὸν Ἄθω καὶ τὰ Μετέωρα κατὰ τὸν 16ον αἰ. καὶ ἦτις διήρκεσε μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (Ἑλλάδα, Ῥωσίαν, Σερβίαν, Ρουμανίαν καὶ Βουλγαρίαν) ἔχει τὰ πρότοπα αὐτῆς ἐν Κων)πόλει. Καλὴν ἰδέαν τῆς τεχνοτροπίας τοιοῦτων προτύπων λαμβάνομεν ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Καθολικοῦ τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ Μονῆς Μπογιάνας (1259). Εἰς σχετικὴν σοζήτησιν ὑπεστηρίχθη ὅπὸ τοῦ Millet ἡ ἀναγωγὴ τῶν προτύπων τῆς Σχολῆς ταύτης εἰς τὴν Σερβίαν, ὅπὸ δὲ τοῦ γράφοντος εἰς ἀναγέννησιν τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης συντελεσθεῖσαν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὁμοίως (ὅπὸ τοῦ γράφοντος) ὅπεστηρίχθη, ὅτι πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν μνημείων δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ δημιουργῶνται σχολαὶ σερβικαὶ ἢ βουλγαρικαὶ, ὅπερ καὶ ἐγένετο δεκτὸν ἀναγραφῆν ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

— Ὁ καθηγητὴς Grecu ὠμίλησε «Περὶ τῶν εἰκόνων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Βουκοβίνας καὶ περὶ νέων πηγῶν τῆς ἐρμηνείας τῶν Ζωγράφων τοῦ Ἄθω».

—Ο καθηγητής Grünwald ἀνέγνωσε μελέτην του περὶ τῆς εἰκονογραφίας τοῦ Παρισίου Ψαλτηρίου N. 139».

—Τέλος ὁ γράφων ὠμίλησε «Περὶ τῆς ἀνάγκης ἐκδόσεως Ἐδρετηρίου τῶν Βυζαντινῶν μνημείων καθ' ὠρισμένον σύστημα, περὶ τῶν γενομένων διὰ τὴν Βυζαντινὴν τέχνην ἐργασιῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν Ἐφέσου καὶ Θεσσαλονίκης».

Τὸ συμπέρασμα τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ὡς θὰ καταχωρισθῇ εἰς τὰ πρακτικὰ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἐὸ κ. Σωτηρίου, μετὰ τὴν ἐπισκόπησιν τῶν γενομένων ἐσχάτως ἐν Ἑλλάδι ἐργασιῶν διὰ τὴν Βυζαντινὴν Τέχνην καὶ τὴν συντήρησιν τῶν μνημείων, ἐκθέτει τὴν ἐνδεδειγμένην μέθοδον ἀναγκαιοτάτης ἐκδόσεως Ἐδρετηρίου τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων καὶ τὸ σύστημα τῆς ταξινομήσεως τῶν ἀντικειμένων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἀναφέρει τὰς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς εἰς Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος πρὸς γνῶσιν τῆς θέσεως, ἣν κατέχουσιν αἱ ἑλληνικαὶ χώραι ἐν τῇ τέχνῃ, ἰδιαίτατα κατὰ τὴν ἀνεξέταστον ἔτι παλαιοχριστιανικὴν περίοδον.

Ἡ ἀνασκαφείσα Βασιλικὴ τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῇ νηοίδι τοῦ Ἰλισσοῦ (ἑλληνιστικὴ βασιλικὴ ἔχουσα τροῦλλον ὑπεράνω τοῦ Ἱεροῦ Βήματος), αἱ ἑλληνιστικαὶ βασιλικαὶ τῆς Νικοπόλεως (παρὰ τὴν Πρέβεζαν), αἱ ὅμοιαι βασιλικαὶ τῆς Ν. Ἀγχιάλου ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἄλλα ἄγνωστα μνημεῖα μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς βυζαντινολογικοὺς κύκλους ἀποδεικνύουσιν τὴν σχέσιν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς τέχνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκθέτει τέλος τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ καέντος Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ναοῦ τοῦ Θεολόγου ἐν Ἐφέσῳ. Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ διεκρινίζουσιν, κατὰ τὸν ὁμιλητὴν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν τόπον τῆς Βασιλικῆς μετὰ πέντε τροῦλλων εἰς τοὺς ἄξονας, ὡς ἦτο καὶ ὁ Ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ὁ κ. Σωτηρίου ἐπέδειξε νέαν ἀποκατάστασιν γενομένην ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐφέσου καὶ τῶν πηγῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν καταγωγὴν τοῦ τύπου τούτου ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς σταυροειδοῦς Βασιλικῆς, τοῦ τύπου τῆς ἐν Salona ἐσχάτως ἀνασκαφείσης. Πρὸς τὴν Βασιλικὴν μάλιστα ταύτην ὁμοιάζει καὶ ὁ πρῶτος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, ὅστις ἦτο σταυροειδῆς ἑλληνιστικὴ Βασιλιστικὴ, ὡς ἀποδεικνύει τοῦτο ἡ ἀνευρεθείσα Κρόπη καὶ αἱ ἐντετοιχισμέναι ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος κιονοστοιχίαι. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο κατέληξεν ἡ μελέτη τῶν ἐρεπιῶν τῆς Θεσσαλονίκης γενομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἀναστολῶσαντος τὸ μνημεῖον ἀρχιτέκτονος κ. Ἀρ. Ζίχου. Ἡ ὑπαρξὶς δὲ τοῦ τύπου τούτου ἐν Θεσσαλονίκῃ, Κωνσταντινουπόλει (ἀρχικὸς Ναὸς τῶν

Ἐργῶν Ἀποστόλων) καὶ ἐν Salona δύνανται νὰ ἐξηγήσῃ τὸ σχῆμα Μαρτυρίων τῆς παλαιολογιστικῆς περιόδου τῆς λατρείας τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐξέλιξιν καὶ μετατροπὴν σειρᾶς ὁλοκληρου βυζαντινῶν μνημείων». Οἱ κ. κ. Kontakof, Tafrali, Millet καὶ ἄλλοι λαβόντες ἀλληλοδιαδόχως τὸν λόγον ἐξαίρουν τὴν τοιαύτην ἐρμησίαν, δι' ἧς λέγουσιν ὅτι γίνεται μέγα θῆμα εἰς τὴν κατανόησιν τῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λατρείας τῶν Μαρτύρων καὶ εἰς τὴν ἐρμησίαν προβληματικῶν εἰστέι Βυζαντινῶν μνημείων».

Ἡ ἀνακοίνωσις οὕτῃ ἐξήγειρε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, καθόσον εὐθὺς μετ' αὐτὴν οἱ κ. κ. Κοντακώφ, Perdrizet κ. ἄ. προέστειναν νὰ συνέλθῃ τὸ Β' Συνέδριον μετὰ διετίαν ἐν Ἀθήναις πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ τῶν ἀνασκαφέντων μνημείων. Ἐνεκεν ὅμως ἐπισήμου προσκλήσεως τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως ἀπεφασίσθη ὡς ἔδρα τοῦ Β' Συνεδρίου τὸ Βελιγράδιον, τῇ προτάσει δὲ τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Κουγέα ἀνεγράφει εἰς τὰ Πρακτικά ὅτι τὸ Γ' Διεθνές Συνέδριον μετὰ τετραετίαν θὰ συνέλθῃ ἐν Ἀθήναις.

Γενικῶς δὲ αἱ ἑλληνικαὶ ἀνακοινώσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Κουγέα κα τοῦ γράφοντος ἐκρίθησαν εὐμενέστατα, ὁ καθηγητῆς δὲ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Tafrali Ἰαοῦ ἐγράψε σοδαρὸν ἄρθρον εἰς ῥουμανικὴν ἑφημερίδα, εἰς τὸ ὁποῖον τονίζει ὅτι κυρίως αἱ ἑλληνεὶς ἐπιστήμονες ἔθιξαν γενικώτερα ἐπιστημονικὰ ζητήματα.

Κατὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, τῇ προτάσει τοῦ καθηγητοῦ Gregoire, ἐνεκρίθη ἡ ἔκδοσις ἐν Βρυξέλλαις εἰδικοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βυζάντιον», οὗτινας τὸ μὲν ἱστορικὸν καὶ φιλολογικὸν τμήμα θὰ διευθόνῃ ὁ προτείνας, τὸ δὲ ἀρχαιολογικὸν ὁ G. Millet.

2.—Ἐκδρομαί.—Τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου ἠκολούθησαν αἱ ἐκδρομαί. Τὸ καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς διοργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου πρόγραμμα τῶν ἐκδρομῶν, περιλαμβάνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν κυριωτάτων μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς Ρουμανίας, ἐπραγματοποιήθη καθ' ὁλοκληρίαν. Οἱ Σύεδροι ἐπισκέφθησαν πρῶτον τὰς Μονὰς τῆς Βουκουβίνας : (Βορονέτε, Μολδαυίτσα, Πούτνας καὶ Σουτσεβίτσα), εἶτα τὰς Μονὰς καὶ τοὺς Ναοὺς : Τρανσυλβανίας καὶ Μολδαβίας (ἤτοι τοῦ Ναοῦ Ἰαοῦ, καὶ τὰς Μονὰς Τσετατούγιας καὶ Γκόλιας, τοὺς Ναοὺς τοῦ Κούρτσα ντ' Ἄρτζες καὶ τὰς Μονὰς Σουτσεάβας, Χορέζ, Ντιντουρνλέμν καὶ Ρεμνίκου). Ἴνα λάβῃ τις ἰδέαν τῶν Μονῶν τούτων πρέπει νὰ ἐχῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰ ἐξῆς: Πάντα γενικῶς τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα τῆς Ρουμανίας ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀπὸ τὸν 16^{ον} αἰῶνα καὶ ἐξῆς χρό-ους· ἐξίρρισι ἀποταλεῖ εἰς

μόνος Νχος ἐν Curtea d' Arges ἢ περίφημος Domneaska, ἰδρυθῆσα τῷ 1352 ἐπὶ Μπασαράβα διὰ εσχυριῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἤρπειω- μένη μέχρι τοῦ 1911, ἀνγκαιωθεῖσα δὲ ἀπὸ τοῦ 1911-1914. Ἡ Μονὴ μάλιστα αὕτη εἶνε ἡ περίφημος Μονὴ τοῦ Σέκκου, ἡ συνδεομένη πρὸς τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Ἀγῶνος. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν λοιπῶν μνημείων διαφέρει ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν καὶ μιταβοζαντινῶν Ναῶν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, καθόσον πάντες σχεδὸν οἱ Νχοὶ εἶνε μονόκλιτα τρί- κοῦχα κτίσματα, χωριζόμενα ἐσωτερικῶς διὰ κίωνων ἢ πιετρῶν εἰς δύο κατὰ μῆκος διαμερίσματα, στεγαζόμενα δι' ὀφθλῶν τρούλλων βαιόντων ἐπὶ τῶν συγκλινόντων τοίχων καὶ διαπλασσομένων κατὰ τὸ ὀκταγωνικὸν καὶ τετραγωνικὸν σύστημα ἐναλλάξ, ἤτοι μετὰ ἐπαλλήλων κογχῶν καὶ σφαιρικῶν τριγῶνων. Εἰς τὸν Ναὸν προστίθεται Νάρθηξ δι' ἡμισφαιρικῶν ὀροφῶν ἢ διὰ γοθτικῶν σταυροθολίων ἐστεγασμένος.

Ἐξωτερικῶς οἱ μὲν Νχοὶ τῆς Βυκοβίνας κοσμοῦνται ὀλόκληροι (μηδὲ τῶν τυμπάνων τῶν τρούλλων τῶν ἐξαιρουμένων) διὰ τοιχογραφιῶν, οἱ δὲ Νχοὶ τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας διὰ γλοπτικοῦ δικόσμου ἢ διὰ διπλῆς ζώνης μετὰ ἐπαλλήλων ψευδοθυρίδων καὶ γοθίζοντος γείσου περιθέοντος κατὰ τὸ μέσον ὀλόκληρον τὸν Ναόν.

Ἡ Ζωγραφικὴ τῶν Ναῶν τοῦτων ἀκολουθεῖ τὴν Βυζαντινὴν παράδοσιν, πλουτίζει ὁμως τὰ θέματά της εἴτε διὰ δοτικῶν παραστάσεων εἴτε διὰ ἐντοπιῶν παραδόσεων. Τοὺς Ναοὺς τῆς Βλαχίας καὶ πολλοὺς Νχοὺς τῆς Μολδαβίας δεικνύσθησαν Ἕλληνες καὶ μάλιστα Ἡπειρώται ζωγράφοι, ὡς δύναται γὰ διακριθῆναι τοῦτο καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν — κατὰ τὸ πλεῖστον συνο- δεύουσι τὰς τοιχογραφίας τῶν Ναῶν τῆς Ρουμανίας Ἑλληνικαὶ ἐπιγρα- φαὶ — ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῶν εἰκόνων.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ